

HELGA WOGGON

**INTEGRATIVER SOZIALISMUS UND NATIONALE
BEFREIUNG.
POLITIK UND WIRKUNGSGESCHICHTE JAMES
CONNOLLYS IN IRLAND.**

(Az integrált szocializmus és a nemzeti mozgalom. James Connolly politikai és cselekvési története Írorszáiban)

Göttingen-Zürich, 1990. 517.

James Connolly neve fogalom az ír munkásmozgalom történetében és az ír nemzeti történelemben is. Jóllehet az 1916-ban az angolok által többedmagával kivégzett teoretikus és aktív munkásmozgalmi vezető írásait azóta is újra és újra különböző formákban gyűjtik össze, adják ki új és új bevezetőkkal, új értelmezésekben – nálunk mégis meglehetősen kevésbé ismert. Sietve hozzá kell fűzni, hogy a német szerző földrajzi lehatárolása annyiban is indokolt, mert Connolly természetesen Nagy-Britanniában is megfordult, kapcsolatai az angol munkásmozgalommal még inkább természetszerűek, de ugyanígy éveket töltött el az Egyesült Államokban, s végeredményben sajátos szindikalista szemlélete éppen ott formálódott ki nem utolsósorban De Leon hatása alatt. Mindezeknek a német szerző, aki német alapossággal és fegyelmezett-séggel dolgozta fel témáját mint mellékterületeknek csak kisebb-nagyobb fejezeteket szentelt.

A kötethez – még bevezetőben – odakívánczok annak jelzése: a német szerző az évek hosszú során át foglalkozott Connollyval és az ír munkásmozgalom történetével. A szerző maga is éveken át tanult és dolgozott Írorszáiban, így nemcsak könyvekből ismerte meg az országot és az ottani politikai atmoszférát. Ugyanúgy a témához tartozik, hogy hatalmas anyaggyűjtését és tényismeretét – minthogy nem egy intézmény vagy egyetem dolgozója – csak úgy tudta évek múltán megjelentetni, hogy a londoni Német Történelmi Intézet (German Historical Institute) vállalta a vaskos kötet megjelentetésének szponzorálását. A történet több szempontból is tanulságos, ám egyúttal azt is bizonyítja, hogy német állami intézmények sem csukják be a kaput a munkásmozgalom történetének vizsgálatára és az elkészült munkák megjelentetése előtt.

Connolly maga – ismeretes módon – többszörösen is „rendhagyó eset” a nyugat-európai munkásmozgalomban, ami persze szorosan összefügg magának Írországnak rendhagyó helyzetével. Connolly hamarabb vált szocialistává és később mélyült el benne a nemzeti problematika átérzése, lett az ír függetlenség lángoló híve, a brit imperializmus kérlelhetetlen ostromozója, ami viszont nem jelentette sohasem azt, hogy egyszerűen nacionalistává lett volna. Úgy látta, hogy a brit uralom gazdasági, kifejezetten és hangsúlyozottan osztálytermészetű. Ebből is következett, hogy Connolly nemcsak általában érezte otthon magát a szocialista Internacionáléban, hanem a brit munkásmozgalommal is megvoltak a maga kapcsolatai (nem éppen meglepő módon, elsősorban a baloldali szocialistákkal, az ILP, a Független Munkáspárt Írországra látogató embereivel, illetve a brit szindikalistákkal, így az 1880-as évek nagy harcainak legendás úttörőjével, Tom Mann-nal), miközben nemzeti függetlenségi törekvéseit sohasem rejtette véka alá. Nemzeti felfogásának és gyakorlatának volt még egy igen lényeges jegye, amely elválasztotta, sőt szembe fordította a pusztán nacionalistákkal. Nagyon éles szemmel világlított rá az ír társadalom belső szociális tagozódására, s ő volt az, aki az 1913. évi híres dublini sztrájk kapcsán kimutatta, hogy az ír burzsoázia merő osztályönzésből lép fel az ír munkások ellen. Ezt a leckét Connolly sohasem felejtette el, s az ír szervezett munkásság sem.

Connolly annyiban is kivételes jelenség volt, hogy szocialista elméleti tudása jól megfért a parlamentarizmussal szemben kritikus és a munkásmozgalom „bázisszintű”, a „grassroot” szervezeteire nyomatékosan támaszkodó, a munkásöntevékenységet, az alul kiépítendő demokratikus feltételeket megkövetelő erős szindikalizmussal.

Végül annyiban is rendhagyó eset volt, hogy Connolly egyike volt azon igazán kevés szocialista vezetőnek, akinél a terminológia minden mai elkoptatottsága, sőt ma már megtagadottsága ellenére az „osztályharcos” megközelítés rendkívül markáns volt, s ami ugyanakkor ugyancsak határozott keresztényi világnézettel párosult. Ennyiben Connolly „jelenségét” talán csak a brit-skót James Keir Hardie állásfoglalásaihoz és egész életútjához lehetne csak hasonlítani, akivel természetesen ismerték egymást, lévén, hogy Hardie Írországból többször is megfordult és támogatást adott a serdülő ír munkásmozgalomnak.

Végül Connolly két vonását illő még felidézni. Egyfelől Connolly nemcsak az ír valóság elemzője volt, hanem az ír múlt krónikása – vagyis történetírója is volt, másfelől tőle származik az a kezdeményezés is, melynek nyomán a szakszervezetek mentén saját félkatonai szervezeteket alakítottak ki, amelyeknek azután jelentős szerepe volt mind az 1916 évi nemzeti felkelésben, mind később a nemzeti függetlenség tényleges kivívásában. Mindez magyarázza, hogy Connolly életműve miért maradhat mindig is aktuális téma.

Ezt a sokszínű, rendkívüli életutat H. Woggon hatalmas történeti anyag alapján dolgozta fel. Bizonytásként talán elég, ha azt említjük, hogy a nagy formátumú kötetben az érdeklődő olvasó 30 oldalas bibliográfiai mutatót találhat a további tájékozódáshoz.

A muníciózusan alapos német szerző a historiográfiai bevezető után általánosságban foglalkozik a szocializmus és a nacionalizmus találkozásával, s ezt követi mindjárt, másik alfejezetként az ír sajátos nacionalizmus és Connolly történetírásának elemzése.

Az 500 oldalas kötet részletes bemutatása természetesen képtelenség, ám a módszer érzékeltetése lehetséges. Így megemlíthető, hogy a szerző a második főfejezetben alapos háttérrel fest hűse politikai életpályájának bemutatása előtt. Ebben csak címszerűen a következő alfejezeteket találhatja meg az olvasó, amihez kiváltképpen nálunk igazán nem kell kommentár: Munkásosztály egy agrárszágban, A proletariátus szociális struktúrája: A munkások helyzete Dublinban és Belfastban. A háttér után azt vizsgálja, hogy az első ír szocialista pártszervezetek hogyan születtek, milyen „iskolázást” kaptak az írek Nagy-Britanniában, hogy miként hatott a bur háború az ír munkásmozgalomra. Kitekintést ad még arról is, hogy a dublini helyi politikai küzdelmek miként érintették az ír munkásmozgalmat.

A kötet 4. főfejezete mintegy 40 oldalon foglalkozik Connolly „amerikai” korszakával, a De Leon féle szindikalista hatással. Ebben pontos elemzéseket olvashatunk, miközben H. Woggon azt is megvilágítja, hogy milyen pontokon került összeütközésbe a tanítvány a mesterével.

A kötet 5. fejezete mintegy 70 oldalon foglalkozik a katolicizmus és a szakszervezeti mozgalom együttes jelentkezésével, a 6. fejezet pedig a szocialista párt és a szakszervezeti mozgalom egyeztetésével, hiszen Connolly azon szindikalisták táborába tartozott, akik az angol Tom Mann, a francia Lagardelle (avagy a magyar Szabó Ervin) módjára nem tagadták a szocialista párt hasznát, sőt szükségességét hirdették, hiszen ennek egyik szervezője is volt.

A talán kitalapostabb témák után H. Woggonnál ezután olyan főfejezetekkel találkozhatunk, mint a Connolly féle integrált szocializmus elméletének elemzése, illetőleg, hogy a kései Connollynál mennyiben jelentkeztek új megközelítési nyomok, miként erősödnek fel benne a már pártok nélküli szindikalista vonások, hogyan vetődik fel a – nem szocialista – nemzeti Sinn Fein mozgalommal való kapcsolat igen bonyolult összefüggése.

A kötetnek igazán izgalmas fejezeteire bukkanhatunk, amikor a szerző azt vizsgálja, hogy a nemzeti felkelés vérbefojtása után Connolly megmaradt munkatársai milyen nyomvonalon indítják útjára újra az ír munkásmozgalmat. Végül két nagy főfejezet tárgyalja Connolly szellemi hagyatékának történetét az 1916. évi kivégzés után. H. Woggon monográfiája kitűnő eligazítást ad mindenkinek, akit Írország, az ír munkásmozgalom és akiket a Connolly-féle alternatívák érdekelnek.

Jemnitz János